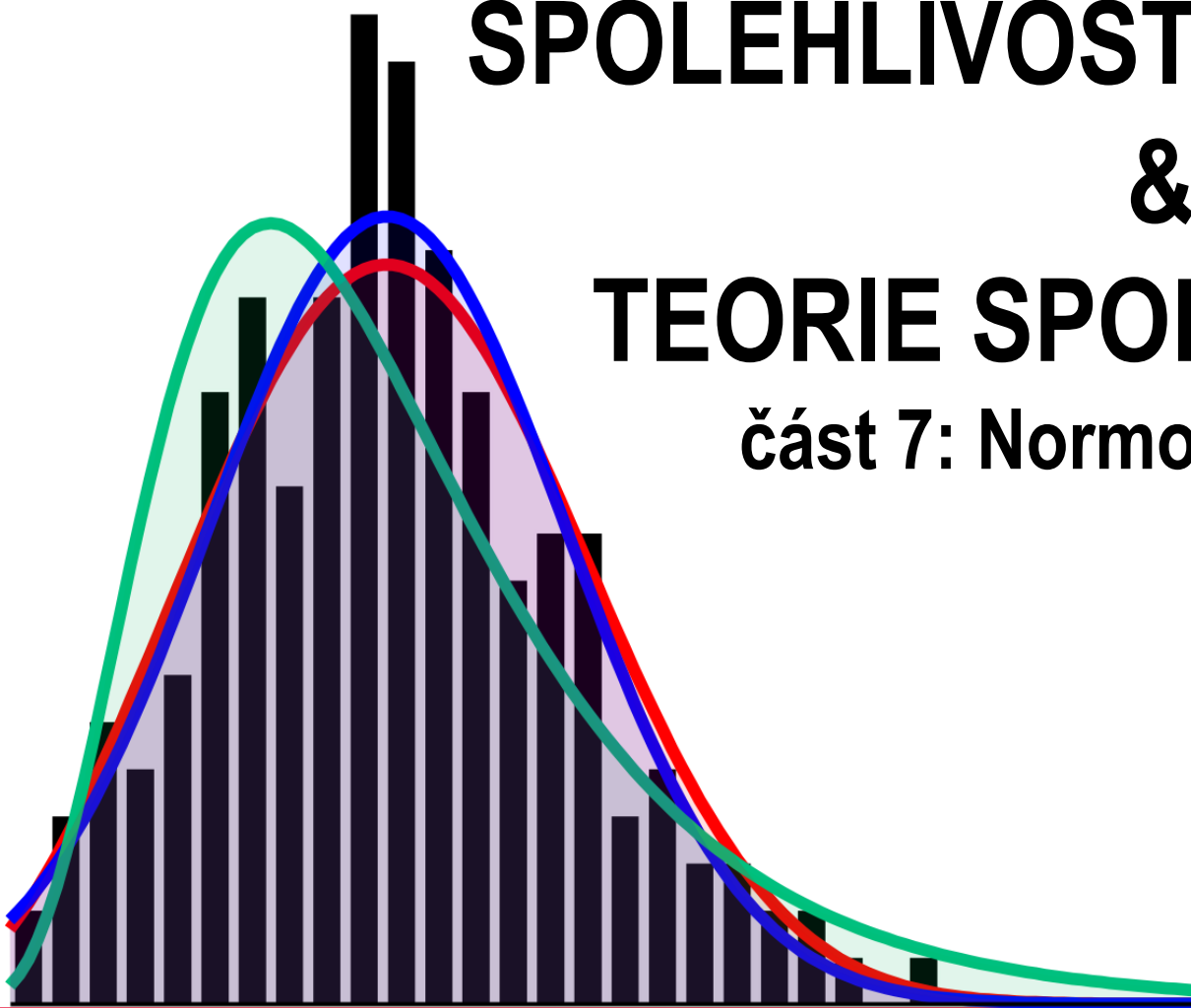

SPOLEHLIVOST KONSTRUKCÍ & TEORIE SPOLEHLIVOSTI

část 7: Normové předpisy

Drahomír Novák
Jan Eliáš
Lukáš Novák

část 7 Normové předpisy

Historie návrhu konstrukcí

- metody návrhu konstrukcí se neustále vylepšují
- nejprve čistě **empirické** metody
- dnes návrh vychází z matematických, mechanických a statistických znalostí
- tři základní moderní návrhové metody jsou rozšířeny po celém světě
  - metoda **dovolených namáhání**
  - metoda **stupně bezpečnosti**
  - metoda **dílčích součinitelů spolehlivosti**
- multikriteriální **optimalizační problém**: spolehlivost a životnost vs. celkové náklady

Metoda dovolených namáhání

- první metoda rozšířená po celém světě

$$\sigma_{\max} < \sigma_{\text{allowed}}, \quad \sigma_{\text{allowed}} = \sigma_{\text{crit}} / k$$

- faktor k zahrnuje nejistoty v zatížení ($\sigma_{\max}$) i odolnosti materiálu (σ_{crit})
- k musí být dostatečně vysoké, aby zajistilo požadovanou spolehlivost
- nevýhody:
  - pouze lokální ověření a pouze v elastické oblasti
  - nelze oddělit nejistoty jednotlivých vstupních veličin
  - pravděpodobnost poruchy může být explicitně ovlivněna jen jednou veličinou – faktorem k

Metoda stupně bezpečnosti

- druhá světově rozšířená metoda

$$s = X_{res} / X_{load} > s_0$$

- s je **stupeň bezpečnosti** a s_0 jeho požadovaná hodnota
- oproti metodě dovolených namáhání může veličina X představovat nejen elastické napětí ale také např. ohybový moment se zahrnutím plasticity, počet cyklů kterým je konstrukce vytavena a podobně.
- nevýhody:
  - nelze **oddělit** nejistoty **jednotlivých vstupních veličin**
  - pravděpodobnost poruchy může být explicitně ovlivněna jen jednou veličinou – faktorem s

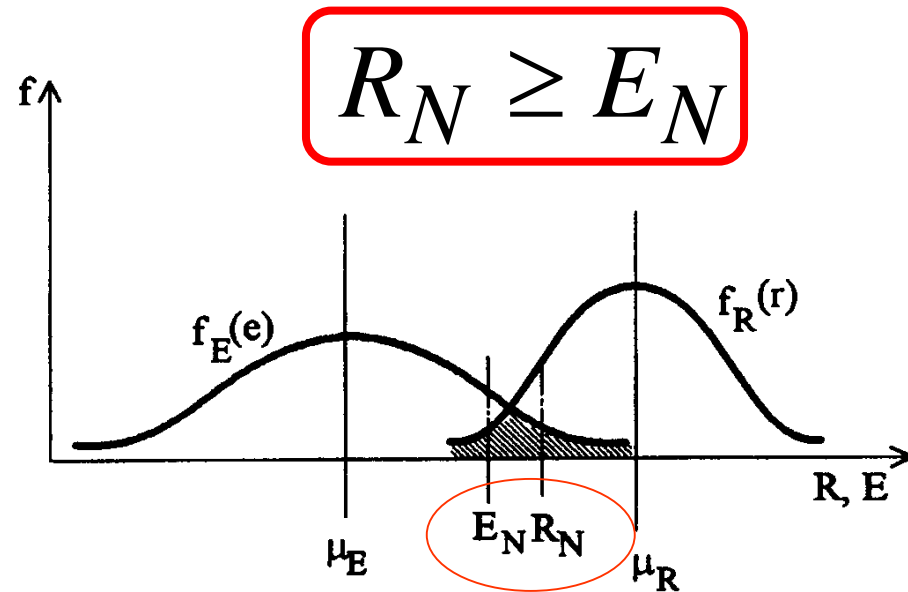
Metoda dílčích součinitelů spolehlivosti

- všechny vstupní veličiny (včetně zatížení, geometrie a materiálů) jsou uvažovány svojí **charakteristickou hodnotou** G_k , která je buď 5% nebo 95% kvantil, **EUROKÓD**
- musí ověřit, že účinky návrhových zatížení nepřekročí:
  - návrhovou odolnost konstrukce v **mezním stavu únosnosti**
  - provozní kritéria pro **mezní stav použitelnosti**
  - u některých konstrukcích také další ověření, např. na únavu
- pro vybrané návrhové situace je nutno stanovit kritické zatěžovací případy
- **zatěžovací stav** určuje slučitelné uspořádání zatížení, souborů deformací a imperfekcí, které se mají uvažovat současně
- **kombinace nezávislých zatížení** - zatížení, která nemohou nastat současně, např. z fyzikálních důvodů, se nemají uvažovat společně v jedné kombinaci

Spolehlivostní pozadí

- návrh konstrukce - komponenty (a konstrukce jako celek) musí splňovat spolehlivostní požadavky – odolnost větší než zatížení
- **odolnost R a účinky zatížení E** - 2 náhodné veličiny – **rozdělovací funkce $f_R(r)$ & $f_E(e)$**
- deterministická podmínka spolehlivosti
- **návrhová odolnost R_N** :
funkce návrhové pevnosti,
geometrie atd.
- **návrhové účinky zatížení E_N** :
funkce návrhových
zatížení atd.

Návrhová hodnota účinků zatížení

- z **reprezentativní** hodnoty F_{rep} $F_d = \gamma_F F_{rep}$
- γ_F dílčí součinitel spolehlivosti (nazvaný podle typu zatížení γ_G nebo γ_Q , resp. γ_A nebo γ_P)
- F_{rep} je nejčastěji charakteristická hodnota (95% kvantil)
- **stálé** (G), **nahodilé** (Q) a **mimořádné** (A) zatížení
- podle typu zatížení se rozlišuje
  - stálé zatížení $G_d = \gamma_G G_k$
  - nahodilé zatížení $Q_d = \gamma_Q Q_k, \gamma_Q \psi_0 Q_k, \psi_1 Q_k, \psi_2 Q_k$
    - koeficient ψ - podle délky trvání zatížení
  - mimořádné zatížení $A_d = \gamma_A A_k$
  - zatížení od předpětí $P_d = \gamma_P P_k$
  - sesmické zatížení $A_{Ed} = \gamma_{Ed} A_{Ed}$

Návrhová hod. materiálových vlastností

$$X_d = \eta X_k / \gamma_M$$

- γ_M je **dílčí součinitel spolehlivosti** materiálu nebo výrobku daný v ENV 1992 až 1999; obsahuje nejistotu materiálu i modelové nejistoty

$$\gamma_M = \gamma_m \gamma_{Rd}$$

- η převodní součinitel vystihující účinek doby trvání zatížení, vliv objemu a rozměrů, účinky vlhkosti, teploty aj.
- X_k je **charakteristická hodnota** stanovená jako 5% kvantil
- X_d je kvantil odpovídající bezpečnostním požadavkům

Návrhová hodnota E & R

- **účinek zatížení E** představuje vnitřní sílu, deformaci, poměrné přetvoření, teplotu, ...

$$E_d = E(F_{d1}, F_{d2}, \dots, a_{d1}, a_{d2}, \dots, X_{d1}, X_{d2}, \dots)$$

- F_{d1}, F_{d2} = návrhové hod. zatížení zatěžovacích stavů 1, 2, ...,
- a_{d1}, a_{d2} = návrhové hodnoty geometrických údajů konstrukce
- X_{d1}, X_{d2} = návrhové hodnoty vlastností jednotlivých materiálů

- **odolnost R** představuje účinek zatížení, při kterém konstrukce “selže”, všechny vlastnosti konstrukce s příslušnými návrhovými hodnotami

$$R_d = R(a_{d1}, a_{d2}, \dots, X_{d1}, X_{d2}, \dots)$$

Mezní stavy únosnosti

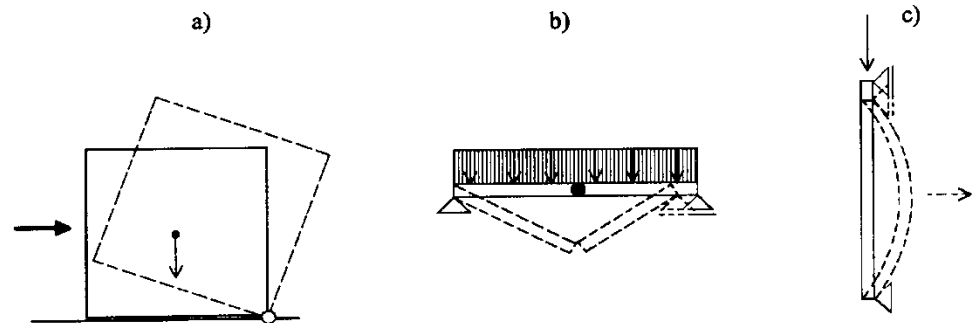
– mezní stav **ztráty stability** polohy nebo celkových posuvů konstrukce jako tuhého tělesa

- $E_{d, stb}$ návrhová hod. účinku **stabilizujících** zatížení
- $E_{d, dst}$ návrhová hod. účinku **destabilizujících** zatížení

$$E_{d, dst} \leq E_{d, stb}$$

– mezní stav pevnosti prvku, spoje či konstrukce

$$E_d \leq R_d$$

Obrázek 1. Mezní stavy únosnosti

- E_d návrhová hodnota **účinku zatížení**, jako je vnitřní síla, moment nebo vektor několika vnitřních sil nebo momentů
- R_d odpovídající návrhová odolnost, zahrnující všechny vlastnosti konstrukce s příslušnými návrhovými hodnotami

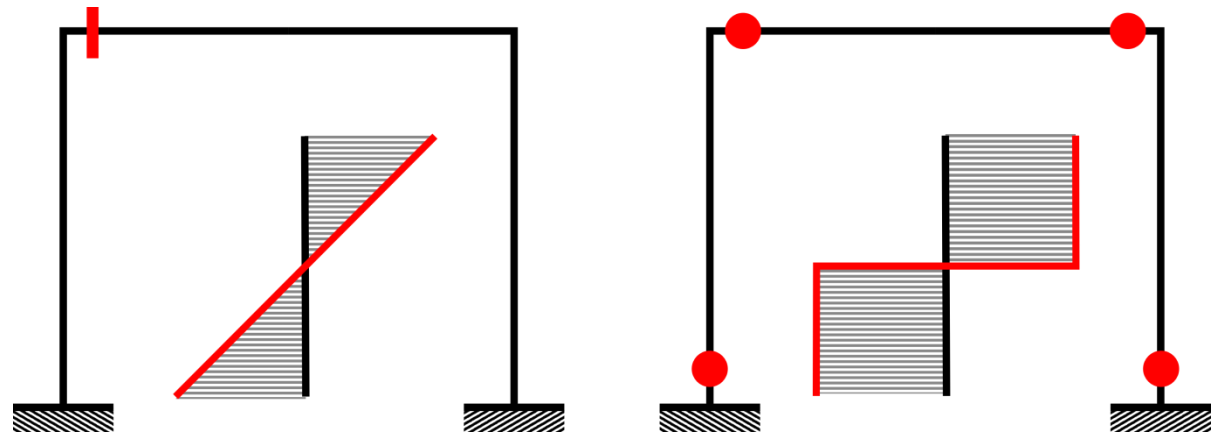
Mezní stavy použitelnosti

$$E_d \leq C_d$$

- C_d **nominální hodnota** nebo funkce určitých vlastností konstrukce vztažených k uvažovaným návrhovým účinkům zatížení; pokyny pro stanovení těchto hodnot lze nalézt v ENV 1992 až 1999
- E_d návrhová hodnota účinku zatížení (např. posuvu, zrychlení), která je stanovena na základě příslušné kombinace; jedná se o tzv. kombinaci charakteristickou (výjimečnou), stálou nebo kvazistálou (blíže viz opět ENV 1991-1)

Kritické poznámky k m. dílčích součinitelů

- velikost rezervy spolehlivosti, pravděpodobnosti poruchy či indexu spolehlivosti není vůbec určována!!!
- stejné úrovně spolehlivosti je možné dosáhnout různým způsobem
- Diferenciace spolehlivosti - volba mezního stavu?
- **Nelinearita?** Nekonzistentní přístup!

$$R_d \neq R(X_d)$$

Obrázek 2. Rozdílné volby mezního stavu

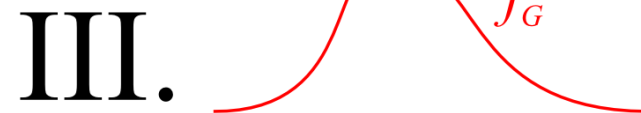
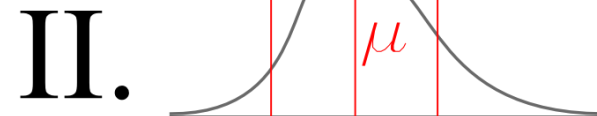
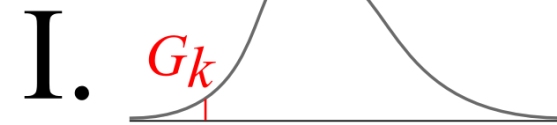
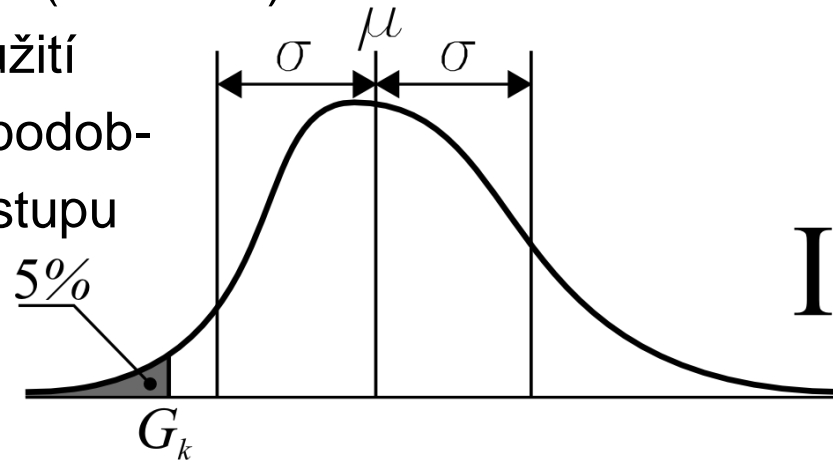
Čtyři úrovně spolehlivostních metod

- I. úroveň (EUROKÓDY)
  - každá základní veličina vstupuje do výpočtu pouze **jedinou** (návrhovou) **hodnotou**
  - při vlastním navrhování touto metodou jsou jedinými ukazateli spolehlivosti charakteristické hodnoty a dílčí součinitele spolehlivosti
  - metoda dílčích součinitelů spolehlivosti je tedy metodou I. úrovně
- II. Úroveň
  - každá základní veličina je zde popsána **dvěma statistickými parametry** (obvykle střední hodnotou a směrodatnou odchylkou)
- III. úroveň (PLNĚ PRAVDĚPODOBNOSTNÍ PŘÍSTUP)
  - všechny základní veličiny jsou popsány vhodným **teoretickým modelem rozdělení pravděpodobnosti**
- IV. Optimalizace nákladů a spolehlivosti (Cost-Risk analysis)
  - uvažuje navíc **ekonomickou** stránku problému

Metody II. a III. úrovně v normách

- trend směřuje k použití plných pravděpodobnostních metod - III. úroveň
- v současnosti lze použít podle
  - EC1, příloha A, příloha D (úprava dílčích součinitelů bezpečnosti)
  - ISO 2394, fib Model Code 2010 (2020)
  - ČSN 73 0031 (rok 1990)

dovoluje použití plně pravděpodobnostního přístupu

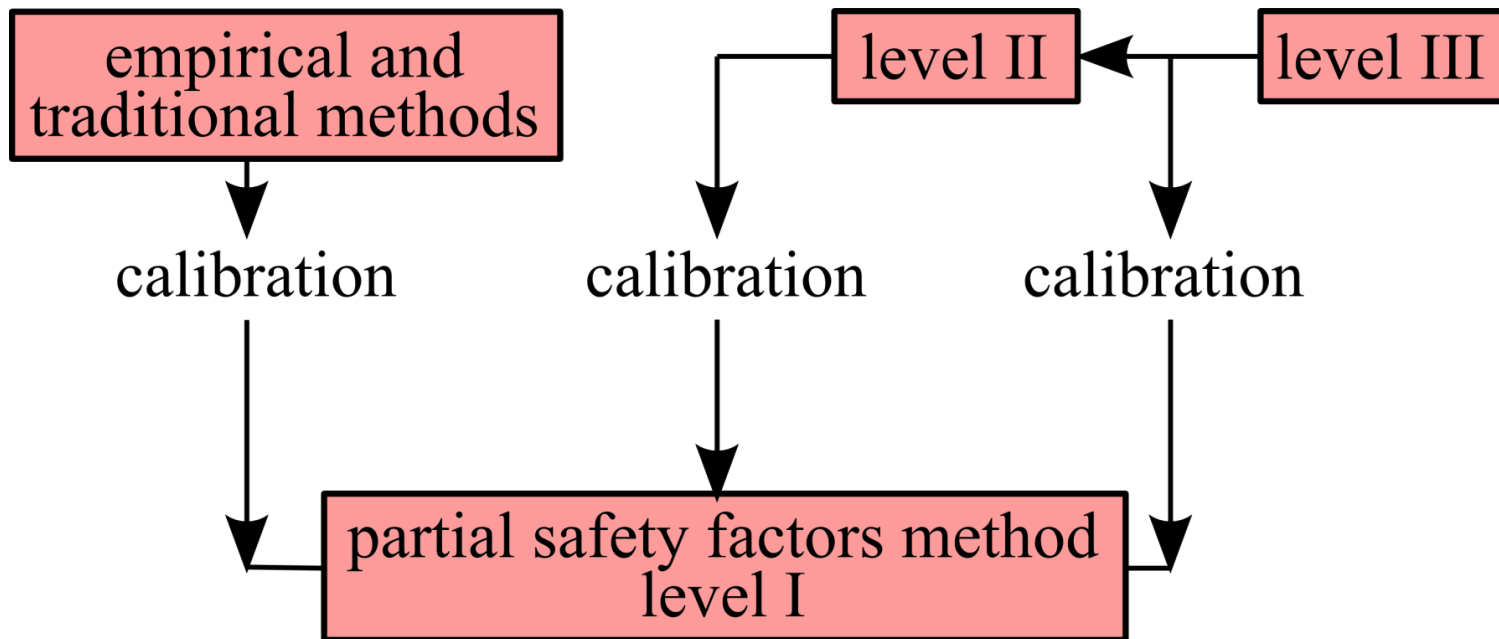

Obrázek 3. Tři úrovně spolehlivostních metod

Kalibrace dílčích součinitelů bezpečnosti

- syntéza výsledků ze tří zdrojů
- nové materiály: přímo z úrovně II (III)
- některé země bez hluboké tradice v navrhování: přímo z úrovně II (III) (např. jižní Afrika, některé asijské země)

Obrázek 4. Přehled spolehlivostních metod a jejich uplatnění při kalibraci

Cílová spolehlivost podle EC 1

Tabulka 1. EuroCode cílové pravděpodobnosti poruchy – mezní stavy **únosnosti**

následky	jeden rok	životnost
RC3 (velké)	5.2 1.0×10^{-7}	4.3 8.5×10^{-6}
RC2 (střední)	4.7 1.3×10^{-6}	3.8 7.2×10^{-5}
RC1 (malé)	4.2 1.3×10^{-5}	3.3 4.8×10^{-4}

$$\beta_{lim}$$

$$P_{lim}$$

Tabulka 2. EuroCode cílové pravděpodobnosti poruchy – mezní stavy **použitelnosti**

následky	jeden rok	životnost
RC2 (střední)	2.9 0.00187	1.5 0.0668

IV. Optimalizace nákladů a spolehlivosti

- ISO 2394:2015
- Optimalizace rozhodujícího parametru
- Minimální úroveň parametru dle rizika ztráty života
- Optimální úroveň parametru jako minimum funkce zohledňující pravděpodobnost poruchy, následky poruchy a cenu konstrukce

